

Олександр ДУДОРОВ,
доктор юридичних наук, професор,
старший науковий співробітник відділу
проблем функціональної діяльності прокуратури
Науково-дослідного інституту
Національної академії прокуратури України

Юлія СТАРОВОЙТОВА,
викладач кафедри кримінального права
Луганського державного університету
внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ

Ключові слова: фінансовий моніторинг, легалізація, доходи, одержані злочинним шляхом, злочин, кримінальна відповідальність.

Наприкінці ХХ століття у відповідь на загальносвітову тенденцію зростання активності організованих злочинних угруповань міжнародними інституціями було запропоновано принципово новий підхід до організаційно-правових форм боротьби з організованою злочинністю. Він ґрунтується на необхідності позбавлення злочинців матеріальної бази їх діяльності, визнанні провідної ролі фінансових установ у виявленні фінансових операцій, пов'язаних з відмиванням злочинних доходів, і передбачає вжиття на національному рівні відповідних дієвих заходів з урахуванням міжнародних стандартів у цій сфері.

Із прийняттям 28 листопада 2002 року Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» [1] (далі – Закон України від 28 листопада 2002 року) в Україні було закладено правові засади функціонування дворівневої системи фінан-

сового моніторингу, покликаної унеможливити використання фінансової системи країни для легалізації «брудних» коштів і фінансування тероризму. Внутрішній фінансовий моніторинг – це діяльність суб'єктів первинного фінансового моніторингу з виявлення фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу, та інших фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів. Як впливає з положень Закону України від 28 листопада 2002 року, така діяльність передбачає здійснення суб'єктами первинного фінансового моніторингу (банками, страховими та іншими фінансовими установами, професійними учасниками ринку цінних паперів тощо) певних процедур, спрямованих на ідентифікацію клієнтів, реєстрацію фінансових операцій, що підлягають внутрішньому та/або обов'язковому фінансовому моніторингу, зберігання документації щодо клієнтів і здійснених ними фінансових операцій.

Під обов'язковим фінансовим моніторингом розуміється сукупність заходів Уповноваженого органу щодо аналізу інформації про фінансові операції, яка надається суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а також заходів щодо перевірки такої інформації. Згідно з Положенням про Державний комітет фінансового моніторингу України, затвердженим Указом Президента України від 24 грудня 2004 року № 1527/2004 [2], таким Уповноваженим органом є Державний комітет фінансового моніторингу України (далі – Держфінмоніторингу України) – центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. У міжнародних правових документах в сфері боротьби з відмиванням доходів та антилегалізаційному законодавстві багатьох зарубіжних країн подібні інституції іменуються підрозділами фінансової розвідки. Виконання покладених на Уповноважений орган обов'язків є можливим лише за умови існування налагодженої інформаційної взаємодії між ним та суб'єктами первинного фінансового моніторингу. Здійснення такої взаємодії регламентується Законом України від 28 листопада 2002 року і конкретизується в підзаконних нормативно-правових актах та внутрішніх нормативних документах фінансових установ й інших юридичних осіб, які забезпечують здійснення окремих видів фінансових операцій.

Якщо вірити заявам керівництва вітчизняної фінансової розвідки та іншим повідомленням у засобах масової інформації, а також звітам Держфінмоніторингу України, що періодично оприлюднюються, система фінансового моніторингу у нашій державі діє ефективно, свідченням чого є зростання кількості кримінальних справ, порушених на підставі відповідної інформації за ст. 209 Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом». Так, лише у 2008 році Уповноважений орган передав до правоохоронних органів 641 узагальнений матеріал щодо фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з відмиванням «брудних» коштів на суму 65,2 млрд грн. За ре-

зультатами перевірки 326 матеріалів було порушено 117 кримінальних справ, а ще 209 матеріалів використано у 237 кримінальних справах [3].

Для забезпечення нормального функціонування системи фінансового моніторингу в ст. 17 Закону України від 28 листопада 2002 року передбачено певні юридичні гарантії. Відповідно до неї особи, які порушують вимоги зазначеного Закону, несуть у тому числі кримінальну відповідальність. Кримінально-правова протидія порушенням законодавства України про фінансовий моніторинг здійснюється на підставі ст. 209-1 КК України. Згідно з нею злочином визнається повторне умисне неподання інформації про фінансові операції або повторне умисне подання завідомо недостовірної інформації про фінансові операції, які підлягають внутрішньому або обов'язковому фінансовому моніторингу, Уповноваженому органу (ч. 1), а також незаконне розголошення у будь-якому вигляді інформації, що надається Уповноваженому органу, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з професійною чи службовою діяльністю (ч. 2).

У нашій кримінально-правовій доктрині ст. 209-1 КК України покликана забезпечувати нормальне функціонування системи фінансового моніторингу (а точніше – її інформаційної складової), належить до числа недостатньо досліджених при тому, що її юридичному аналізу присвятили свої праці, зокрема, такі автори, як П.П. Андрушко, А.С. Беніцький, Г.М. Войченко, Н.О. Гуророва, О.М. Костенко. Необхідність звернення до обраної проблематики зумовлена низкою чинників – це і неповна узгодженість тексту кримінально-правових заборон, наведених у ст. 209-1 КК України, із вимогами антилегалізаційного законодавства, і труднощі розмежування на практиці кримінально караних та адміністративно караних порушень законодавства про обіг інформації у системі фінансового моніторингу, і висловлені в юридичній літературі сумніви про доцільність існування взагалі у чинному КК України окремих норм, присвячених умисним порушенням вимог антилегалізаційного законодавства, і недостатня ефектив-

ність застосування вказаних норм на практиці. Так, за даними Департаменту інформаційних технологій МВС України, у період 2003–2008 років в Україні було зареєстровано всього дев'ять злочинів, передбачених ст. 209-1 КК України; за вказаний період часу до суду було передано чотири кримінальні справи за ознаками цих злочинів, із них лише в одній винесено обвинувальний вирок.

З огляду на зазначене вище метою пропонуваної статті є висвітлення проблемних аспектів кримінально-правової характеристики умисного порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і на підставі цього – висунення пропозицій, спрямованих на вдосконалення ст. 209-1 КК України.

Передусім нагадаємо, що назва (заголовок) нормативно-правового акта, виконуючи інформативну функцію, дає нам (повинна давати) уявлення про зміст цього акта. У зв'язку із цим вважаємо за доцільне звернути увагу на невдалу назву ст. 209-1 КК України, яка на відміну від подібної назви ст. 166-9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) не зовсім адекватно відображає суть описаних у ній злочинних діянь. По-перше, інформація, яка надходить до Уповноваженого органу і визнається предметом цих злочинів, може стосуватись операцій, пов'язаних не лише з легалізацією злочинних доходів, а й з фінансуванням тероризму. Тобто в цій частині зміст статті Особливої частини КК України є ширшим, ніж її назва. По-друге, система фінансового моніторингу – це, як вже зазначалось, складна сукупність відносин, спрямованих на ідентифікацію клієнтів, ведення обліку фінансових операцій, зберігання відповідної інформації тощо. При цьому з усього блоку зазначених відносин під кримінально-правову охорону за допомогою ст. 209-1 КК України взяті лише інформаційні відносини щодо здійснення фінансового моніторингу. Тобто в цій частині зміст статті Особливої частини КК України є вужчим за її назву. Інформація, що надається Уповноваженому органу, містить відомості, які можуть стати ключовими у виявленні

схем легалізації доходів кримінального походження або фактів фінансування тероризму. Як слушно зауважує Л.Л. Фітуні, саме грошовий слід може стати доказом проти злочинців і до того ж власне грошові кошти можуть стати об'єктом для провадження розслідування й порушення справи [4, 20].

За таких обставин більш вдалою видається назва ст. 209-1 КК України – «Порушення законодавства щодо подання інформації про фінансові операції, які підлягають фінансовому моніторингу», що фігурує у проекті Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму», розробленому у зв'язку з необхідністю відреагувати на викладення Сорока рекомендацій FATF у новій редакції (далі – законопроект) [5].

У ч. 1 ст. 209-1 КК України передбачено караність поведінки, пов'язаної з інформацією про ті фінансові операції, які підлягають внутрішньому або обов'язковому моніторингу (ознаки таких операцій закріплені відповідно у статтях 11 і 12 Закону України від 28 листопада 2002 року). Однак якщо злочин набуває вигляду неподання інформації, то характер відповідної фінансової операції законодавцем не уточнюється. Проведений аналіз нормативно-правових актів, які регулюють інформаційні відносини у сфері здійснення фінансового моніторингу, дає змогу стверджувати, що предметом повторного умисного неподання Уповноваженому органу інформації про фінансові операції є: інформація про фінансову операцію, яка підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу; додаткова інформація про фінансову операцію, що стала об'єктом фінансового моніторингу; інформація про фінансову операцію, щодо якої у працівників суб'єкта первинного фінансового моніторингу виникають мотивовані підозри в тому, що вона здійснюється з метою легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом; інформація про фінансову операцію, щодо якої виникають підозри, що вона пов'язана або має відношення до фінансування терористичної діяльності, терористичних актів чи терористичних організацій; інформація про

фінансову операцію, у забезпеченні здійснення якої було відмовлено через те, що вона має ознаки такої, що підлягає фінансовому моніторингу; інформація про фінансову операцію, проведення якої було зупинено через те, що її учасником або вигодоодержувачем за нею є особа, включена до переліку осіб, пов'язаних зі здійсненням терористичної діяльності.

На нашу думку, при формулюванні ознак складу злочину в ч. 1 ст. 209-1 КК України законодавець необґрунтовано не включив до предмета злочинного діяння, що скоюється у формі надання завідомо недостовірної інформації Уповноваженому органу, додаткову інформацію про фінансові операції, які стали об'єктом фінансового моніторингу, а також інформацію про фінансові операції, щодо яких виникають підозри, що вони здійснюються з метою фінансування тероризму. Для усунення цієї вади вважаємо за доцільне вилучити з диспозиції ч. 1 ст. 209-1 КК України зворот «які підлягають внутрішньому або обов'язковому фінансовому моніторингу».

Згідно зі ст. 5 Закону України від 28 листопада 2002 року суб'єкти первинного фінансового моніторингу повинні вживати заходів щодо запобігання розголошенню (в тому числі особам, стосовно фінансових операцій яких проводиться перевірка) інформації, що надається Уповноваженому органу, та іншої інформації з питань фінансового моніторингу (в тому числі про факт надання такої інформації). Виходячи з наведеної норми, виникає принаймні два запитання. По-перше, чому в ч. 2 ст. 209-1 КК України передбачено відповідальність за розголошення саме інформації, що надається Уповноваженому органу, а не всієї інформації з питань фінансового моніторингу, яка також має обмежений доступ? По-друге, чому суб'єктам первинного фінансового моніторингу забороняється повідомляти особам, щодо фінансових операцій яких проводиться перевірка, інформацію про ці фінансові операції, яка надається Уповноваженому органу? Адже цілком зрозуміло, що особа, яка є учасником фінансової операції, володіє й інформацією про неї. При зверненні до фінансового посередника за допо-

могою у проведенні тієї чи іншої операції така особа сама є джерелом відомостей, наприклад, щодо призначення платежу, суми операції, валюти, у якій вона здійснюється, тощо. Разом із тим клієнту фінансової установи не повідомляється, яке рішення було прийняте щодо його фінансової операції відповідно до внутрішніх процедур суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

В юридичній літературі висловлена думка про те, що з об'єктивної сторони злочин, передбачений ч. 2 ст. 209-1 КК України, виражається у незаконному доведенні до відома будь-яких осіб (зокрема, тих, стосовно кого проводиться перевірка) і відомостей про факт надання інформації Уповноваженому органу [6, 669]. Вважаємо наведену точку зору поширювальним тлумаченням кримінального закону. На наш погляд, незаконне розголошення не самого змісту інформації, яка була надана Уповноваженому органу, а лише факту надання такої інформації цьому органу диспозицією ч. 2 ст. 209-1 КК України не охоплюється. Наведемо на користь своєї позиції наступні аргументи.

По-перше, ст. 5 Закону України від 28 листопада 2002 року, закріплюючи обов'язки суб'єкта первинного фінансового моніторингу, як зазначалось вище, розрізняє, з одного боку, інформацію, що надається Уповноваженому органу (саме такий зворот використовується у ч. 2 ст. 209-1 КК України на позначення предмета злочину, передбаченого цією нормою), та, з другого боку, іншу інформацію з питань фінансового моніторингу (в тому числі про факт надання такої інформації). То хіба можна, здійснюючи кваліфікацію вчиненого за кримінально-правовою нормою, що розглядається, ігнорувати цю різницю?

По-друге, предметом злочину, передбаченого ч. 2 ст. 209-1 КК України, є інформація, надання якої Уповноваженому органу здійснюється відповідно до законодавства України чи міжнародних угод, учасником яких є Україна (інформація про фінансові операції, що надходить від суб'єктів первинного фінансового моніторингу, інформація про хід і результати опрацювання узагальнених матеріалів, що надсилається правоохоронними органами, тощо). Цілком очевид-

но, що відомості про сам факт подання інформації Уповноваженому органу останньому не надаються.

По-третє, розголошення не самого змісту інформації, яка була надана Уповноваженому органу, а лише факту такого інформування, з огляду на пряму вказівку законодавця, тягне на сьогодні (зрозуміло, що несправедливо і нелогічно) адміністративну відповідальність. У ч. 2 ст. 166-9 КУпАП чітко розмежовано два види розголошення певної інформації (розголошення інформації, яка надається Уповноваженому органу, або факту надання такої інформації) в той час, як у ч. 2 ст. 209-1 КК України йдеться лише про один вид розголошення.

По-четверте, при вирішенні аналізованої кримінально-правової проблеми має ставати у пригоді закріплене у ч. 3 ст. 63 Конституції України правило «тлумачення сумнівів на користь обвинуваченого». Оскільки воно, на наше переконання, носить комплексний (матеріально-процесуальний) характер і дає можливість враховувати специфіку вирішення питань матеріального права, подібних до того, що розглядається, у випадку неоднозначності положень КК України та регулятивного законодавства, до якого відсилають бланкетні диспозиції.

Цілком очевидно, що особа, яка займається відмиванням доходів, будучи обізнаною в тому, що певна інформація стосовно неї або здійсненої нею фінансової операції була надіслана Уповноваженому органу, намагатиметься діяти в такий спосіб, щоб не допустити викриття своїх злочинних дій. З урахуванням того, що розголошення як такого факту інформування Уповноваженого органу спроможне знівелювати механізм фінансового моніторингу у конкретній ситуації, а отже, є суспільно небезпечною поведінкою, заслуговує на підтримку пропозиція розробників законопроекту [5], які у новій редакції ст. 209-1 КК України пропонують прямо вказати на розголошення належним суб'єктом як інформації про фінансові операції, що надається Уповноваженому органу, так і факту подання такої інформації.

Передбачене ч. 1 ст. 209-1 КК України подання Уповноваженому органу недостовірної інформації з об'єктивної сторони

підпадає під ознаки караної за ч. 1 ст. 366 КК України видачі неправдивих документів. Можна сказати, що у ч. 1 ст. 209-1 КК України конкретизовано предмет такого злочину, як службове підроблення. Вказані склади злочинів збігаються і за суб'єктивними ознаками: їх суб'єктом є службова особа, яка діє завідомо, що свідчить про наявність прямого умислу. Наведені міркування дають підстави для висновку про те, що ч. 1 ст. 209-1 КК України охоплює загальні ознаки службового підроблення, конкретизуючи деякі з них. На підставі цього її можна було б розглядати як спеціальну кримінально-правову норму, а ч. 1 ст. 366 КК України – як загальну. Тоді застосуванню підлягало б загальновизнане в науці кримінального права правило, відповідно до якого у випадку конкуренції спеціальної та загальної норм перевага надається спеціальній, оскільки вона повніше відбиває ознаки вчиненого. Однак проблема полягає в іншому.

Згідно з ч. 1 ст. 209-1 КК України злочинном визнається лише повторне умисне подання Уповноваженому органу недостовірної інформації про фінансові операції, які підлягають внутрішньому або обов'язковому фінансовому моніторингу. А вчинення такого діяння вперше підпадає під ознаки адміністративного проступку, передбаченого ч. 1 ст. 166-9 КУпАП. Таким чином, це діяння, вчинене вперше, одночасно визнається і злочинном, і адміністративним проступком. Із появою у КУпАП ст. 166-9 службове підроблення у формі надання Уповноваженому органу завідомо недостовірної інформації фактично було декриміналізовано. У даному разі, як видається, має місце колізія норм. В юридичній літературі під колізією законів розуміється суперечність (зіткнення) двох або більше формально чинних нормативних актів, виданих з приводу одного й того ж самого питання. Це «таке співвідношення між двома чи більше юридичними положеннями, коли вони спрямовані на регламентацію одного і того ж питання, але по-різному його вирішують. Тому застосування одного з них виключає застосування іншого; з кількох правоположень, які перебувають у колізії, слід визначити лише одне, яке є чинним» [7, 385].

Усуненню колізії між ч. 1 ст. 166-9 КУпАП та ч. 1 ст. 366 КК України, на нашу думку, сприятиме вилучення ознаки повторності з диспозиції ч. 1 ст. 209-1 КК України. Питання про вилучення з диспозиції ч. 1 ст. 209-1 КК України ознаки повторності вже обговорювалося на законодавчому рівні. У законопроекті [5] пропонувалося внести до ст. 209-1 КК України зміни, відповідно до яких злочином визнавалося б умисне неподання Уповноваженому органу у встановлені законодавством строки належної інформації або подання завідомо недостовірної інформації про фінансові операції, які підлягають фінансовому моніторингу. Водночас у ч. 2 ст. 209-1 КК України повторність пропонувалося передбачити як кваліфікуючу ознаку злочину. З урахуванням того, що повторність вчинення тождесних правопорушень є фактором, що засвідчує формування в особи стійкої спрямованості на порушення вимог антилегалізаційного законодавства, пропозиція передбачити у ст. 209-1 КК України посилену кримінальну відповідальність за вчинення злочину повторно визнається слушною. Разом із тим вважаємо, що ця кваліфікуюча ознака має стосуватись не лише неподання інформації або подання завідомо недостовірної інформації про фінансові операції, а й розголошення інформації, що надається Уповноваженому органу.

Доцільність вилучення з ч. 1 ст. 209-1 КК України вказівки на повторність не в останню чергу зумовлена суперечливим тлумаченням цієї ознаки в юридичній літературі. Не маючи на меті викладати й аналізувати підходи, наявні у доктрині з цього приводу, зауважимо: на нашу думку, поняття повторності, означаючи вчинення у різний час двох і більше окремих діянь, у даному разі використовується не як позначення певного різновиду множинності злочинів, а як характеристика об'єктивної сторони одного злочину, коли декілька тождесних правопорушень, за жодне з яких на особу не накладалось адміністративне стягнення, набувають характеру злочину лише у разі їх поєднання. При цьому необхідно, щоб особу можна було притягнути до юридичної відповідальності за вчинене раніше діяння. Відповідно до ст. 38 КУпАП адміністративне

стягнення може бути накладене не пізніше як через два місяці з дня вчинення правопорушення (при триваючому правопорушенні – не пізніше як через два місяці з дня його виявлення). Адміністративне правопорушення враховується при кваліфікації за ч. 1 ст. 209-1 КК України як складова повторності саме у межах вказаних строків. Разом із тим повторність як ознаку об'єктивної сторони розглядуваного злочину слід вбачати і в тому разі, коли особа не подає інформацію або подає завідомо недостовірну інформацію після притягнення її до адміністративної відповідальності за таке саме діяння на підставі ч. 1 ст. 166-9 КУпАП і при цьому накладене на особу адміністративне стягнення зберігає свою юридичну силу. З урахуванням ст. 39 КУпАП з дня закінчення виконання адміністративного стягнення, якому піддана особа, до моменту вчинення знову неподання інформації або подання недостовірної інформації має минути не більш ніж один рік. Інакше кажучи, вжите у ч. 1 ст. 209-1 КК України поняття повторності охоплює й адміністративну преюдицію, і повторність фактично вчинених правопорушень, що не потягли за собою юридичної відповідальності, як елемент основного складу злочину.

З'ясовуючи зміст повторності з точки зору чинної редакції ст. 209-1 КК України, необхідно брати до уваги те, що предмет проступку, передбаченого ч. 1 ст. 166-9 КУпАП, у формі подання недостовірної інформації про певні фінансові операції та предмет розглядуваного злочину збігаються лише частково. Мається на увазі те, що повторне умисне подання Уповноваженому органу недостовірної інформації про фінансові операції, які викликають підозру в тому, що вони призначені для фінансування тероризму, а також повторне умисне подання Уповноваженому органу недостовірної додаткової інформації про фінансові операції, які стали об'єктом фінансового моніторингу, не утворює складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 209-1 КК України, а підпадає під ознаки адміністративного проступку, що, на нашу думку, не узгоджується з підвищеним ступенем суспільної небезпеки таких діянь.

Як впливає з диспозиції ч. 2 ст. 209-1 КК України, розголошення інформації, що

надається Уповноваженому органу, особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю, є злочином лише за умови вчинення цього діяння незаконно. Отже, припускається можливість законного розголошення такої інформації. Наприклад, Уповноваженому органу заборонено передавати будь-кому одержану від суб'єктів первинного фінансового моніторингу інформацію, яка містить комерційну чи банківську таємницю, за винятком випадків, передбачених законом. Одним із випадків правомірного розголошення інформації, що виключає інкримінування ч. 2 ст. 209-1 КК України, вочевидь могла б визнаватися передача Уповноваженим органом відповідних матеріалів до правоохоронних органів за наявності достатніх підстав вважати, що фінансові операції можуть бути пов'язані з відмиванням доходів або фінансуванням тероризму. Однак аналіз нормативно-правових актів, які регулюють відносини інформаційного обміну у сфері здійснення фінансового моніторингу, свідчить про те, що не існує жодного передбаченого законом порядку розголошення інформації, яка була або буде надана Уповноваженому органу. Для характеристики правомірних дій особи з доведення до відома, наприклад, посадових осіб Генеральної прокуратури України, МВС України й інших правоохоронних органів інформації, яка надається Уповноваженому органу, у відповідних нормативно-правових актах [8, 9] використовуються відмінні від поняття «розголошення» терміни – «подання» і «надання». Оскільки розголошення відповідною особою інформації, що надається Уповноваженому органу, може бути лише незаконним, із диспозиції ч. 2 ст. 209-1 КК України доцільно вилучити слово «незаконне».

Частина 2 ст. 209-1 КК України і ч. 2 ст. 166-9 КУпАП передбачають відповідальність за вчинення подібних правопорушень. Постає запитання: яку з названих норм слід застосовувати при кваліфікації дій винної особи у випадку розголошення нею інформації, що надається Уповноваженому органу? П.П. Андрушко вирізняє декілька можливих підходів до вирішення колізії вказаних адміністративно-правової та кримінально-

правової норм, а саме: 1) враховуючи положення ч. 2 ст. 9 КУпАП про те, що відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності, робиться висновок, що повинна застосовуватись кримінально-правова норма; 2) має застосовуватись закон, прийнятий пізніше (щодо розглядуваного випадку таким є Закон від 16 січня 2003 року, яким КК України доповнено ст. 209-1, а отже, повинна застосовуватись ст. 209-1 цього Кодексу); 3) має застосовуватись закон, який передбачає більш м'яку відповідальність, а такою є ст. 166-9 КУпАП [10, 134].

На думку М.І. Хавронюка, при вирішенні питання про відповідальність особи за вчинення нею порушення, яке одночасно містить ознаки як складу адміністративного проступку, так і складу злочину, варто враховувати положення, запропоновані в проекті Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України» № 3624 від 11 червня 2003 року [11, 22]. Згідно з ним у випадку конкуренції норм Особливої частини КУпАП й Особливої частини КК України відповідальність має наставати за КУпАП. Відповідні зміни пропонувалося внести до ч. 2 ст. 9 КУпАП та ст. 11 КК України, однак зазначений законопроект було відхилено. Як видається, такі законодавчі положення внесли б ясність, яку з норм слід застосовувати, якщо вони передбачають відповідальність за подібні порушення. Але ці законодавчі заходи так само, як і визнання пріоритету за одним із наведених вище підходів, не усувають проблеми, яка полягає в тому, що одне й те саме діяння водночас визнається і злочином, і адміністративним проступком. Виходячи з цього, нагальним є питання про узгодження ч. 2 ст. 209-1 КК України і ч. 2 ст. 166-9 КУпАП.

При вирішенні цієї проблеми треба виходити з твердження, відповідно до якого критерієм відмежування злочину від інших видів правопорушень є його підвищена суспільна небезпека. Однією з обставин, яка впливає на ступінь суспільної небезпеки вчиненого, є форма вини. Як слушно заува-

жує О.Ф. Шишов, закон іноді вказує на умисний характер вчинення діяння як обставину, що впливає на підвищений ступінь його суспільної небезпеки [12, 57]. Ми також вважаємо, що найбільш прийнятним та обґрунтованим критерієм відмежування адміністративного проступку від злочину, передбачених, відповідно, ч. 2 ст. 166-9 КУпАП та ч. 2 ст. 209-1 КК України, є форма вини: щодо злочину – умисел, щодо адміністративного правопорушення – необережність. З огляду на це пропонуємо доповнити диспозицію ч. 2 ст. 209-1 КК України посиланням на умисну форму вини, а ч. 2 ст. 166-9 КУпАП – вказівкою на вчинення передбаченого в ній діяння через необережність.

Проведене дослідження дає підстави сформулювати такі висновки.

По-перше, запровадження кримінальної відповідальності за неподання Уповноваженому органу інформації про фінансові операції, подання йому завідомо недостовірної інформації про фінансові операції та розголошення інформації, що надається Уповноваженому органу, стимулює зобов'язаних осіб до дотримання відповідних вимог антилегалізаційного законодавства і спрямоване на охорону відносин, які забезпечують як фінансові інтереси окремого індивіда, так і стабільність усієї фінансової системи. Суспільна небезпека діянь, криміналізованих ст. 209-1 КК України, визначається тим, що вони порушують: 1) відносини інформа-

ційного обміну між суб'єктами первинного фінансового моніторингу та Уповноваженим органом, які забезпечують взаємозв'язок між суб'єктами первинного та державного рівнів і сприяють ефективному виконанню Уповноваженим органом покладених на нього обов'язків із протидії відмиванню злочинних доходів і фінансуванню тероризму; 2) режим обмеженого доступу до певних відомостей, що може створити суттєві перешкоди виявленню фінансових операцій, пов'язаних із легалізацією злочинних доходів і фінансуванню тероризму, та здійсненню кримінального переслідування винних.

По-друге, ст. 209-1 КК України потребує вдосконалення шляхом: 1) уточнення її назви – приведення останньої у відповідність до змісту диспозицій кримінально-правових заборон (можливий варіант назви статті КК України – «Порушення порядку обігу інформації про фінансові операції, які підлягають фінансовому моніторингу»); 2) вилучення з диспозиції ч. 1 ст. 209-1 КК України ознаки повторності і звороту «які підлягають внутрішньому або обов'язковому фінансовому моніторингу»; 3) вилучення з ч. 2 ст. 209-1 КК України поняття «незаконне» і водночас доповнення цієї норми вказівками на умисну форму вини та розголошення факту подання інформації Уповноваженому органу; 4) доповнення ст. 209-1 КК України кваліфікуючою ознакою «повторність» щодо діянь, передбачених частинами 1 і 2 цієї статті КК України.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом [Текст]: закон України від 28 листопада 2002 року № 249-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 1. – Ст. 2.
2. Про затвердження Положення про Державний комітет фінансового моніторингу України [Текст]: указ Президента України від 24 грудня 2004 року № 1527/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 52. – Т. 1. – С. 180. – Ст. 3433.
3. Іщенко Г. Махінатори під прицілом / Г. Іщенко // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 33. – 24 лютого.
4. Фитуни Л.Л. Финансовый мониторинг: [учеб.-метод. пособ.] / Л.Л. Фитуни; под. ред. А.Т. Никитина, С.А. Степанова. – М.: Изд-во МНЭПУ, 2002. – 552 с.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму: проект Закону України від 14 березня 2005 року № 7180: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://rada.gov.ua:8080/pls/zweb/webproc34?id=&pf3511=23870&pf35401=67536>
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / [за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка]. – [2-е вид., перероб. та доп.]. – К.: Дакор, 2008. – 1428 с.
7. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: [навч. посіб.] / Навроцький В.О. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.

8. Про затвердження Порядку надання Держфінмоніторингом України Генеральній прокуратурі України узагальнених матеріалів щодо фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів або фінансуванням тероризму, та отримання інформації про хід їх опрацювання: наказ Державного департаменту фінансового моніторингу від 20 серпня 2003 року № 98/40 зі змінами та доповненнями: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

9. Про затвердження Порядку надання та розгляду узагальнених матеріалів [Текст]: наказ Державного департаменту фінансового моніторингу, Державної податкової адміністрації України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України від 28 листопада 2006 року № 240/718/1158 /755 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 51. – Ст. 3447.

10. Андрушко П.П. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: кримінально-правова характеристика / П.П. Андрушко, М.Є. Короткевич. – К.: Юрисконсульт, 2005. – 292 с.

11. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України / Хавронюк М.І. – К.: Істина, 2004. – 504 с.

12. Шишов О.Ф. Преступление и административный проступок / Шишов О.Ф. – М.: ВЮЗИ, 1967. – 60 с.

*Олександр ДУДОРОВ,
Юлія СТАРОВОЙТОВА*

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ

Резюме

Розглянуто проблемні аспекти кримінально-правової характеристики передбаченого ст. 209-1 КК України умисного порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Висуваються та обґрунтовуються пропозиції, спрямовані на вдосконалення кримінально-правової протидії порушенням законодавства про фінансовий моніторинг.

*Олександр ДУДОРОВ,
Юлія СТАРОВОЙТОВА*

ПРОБЛЕМЫ УГОЛОВНО-ПРАВОВОГО ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ НАРУШЕНИЯМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ О ФИНАНСОВОМ МОНИТОРИНГЕ

Резюме

Рассмотрены проблемные аспекты уголовно-правовой характеристики предусмотренно ст. 209-1 УК Украины умышленного нарушения требований законодательства о предотвращении и противодействии легализации доходов, полученных преступным путем. Выдвигаются и обосновываются предложения, направленные на совершенствование уголовно-правового противодействия нарушениям законодательства о финансовом мониторинге.

*Oleksandr DUDOROV,
Julia STAROVOITOVA*

PROBLEMS OF CRIMINAL AND LEGAL COUNTERACTION TO VIOLATIONS OF LEGISLATION OF UKRAINE ON FINANCIAL MONITORING

Summary

The problem aspects of criminal and legal characteristics of intentional violation of legislative requirements on prevention and counteraction to illegal proceeds legalization provided by article 209-1 of Criminal Code of Ukraine are examined in the article. The author outlined and grounded the propositions on improvement of criminal and legal counteraction to violation of legislation on financial monitoring.